

Kármán József

FANNI HAGYOMÁNYAI

I.

Ó, be jó itt!... Veteményeskertünk ajtaja megett, melyen a gyümölcsösbe járnak, a sövényt vastagon befutotta a komló, amely általfonódik egy szép kökényfácskára, és ezen nyájas boltozat alatt áll az én kis asztalkám, amelynél oly jóízű az olvasás. Ide lopom ki magamat sok vasárnap délutánján és sok korán reggelen, mikor senki sem lát, senki sem bánt. Itt olvasok orozva, itt írok, itt sírok orozva.

Ó, te kedves zöld setétség, titkaim meghittje! mely édes alattad az ábrándozás, szabadabb alattad a pihegés, és midőn alád érek, malomkőnyi nehéz teher esik le mellyemről. A napsugárok csak helyyel-helyyel sütnék papirosomra, és barátságos csalfasággal látszatnak hozzám beleselkedni... egy komlószar nyájasan s hízelkedve nyúlik által hozzám vállamon keresztül, s látszatik esmért barátnéját általölelni... Ó, be jó itt! Ez a hely engem oly jó szívvel fogad, mások – tőlem mind idegenek... Kedves szomorúságú dongása hallik a méhecskéknek, melyeknek kasai túl a sövény mellett vagynak kirakva, barátságos mormolásuk olyan, mint a forrás álomhozó csergedezése... Néha egy eltévelyedett, lézengő méh rövid látogatást ad hajlékomban... Kedves kis vendégem, örömmel látlak. Állapodj meg itt, nyugodj itt ki nálam. Nem félek én fullánkodtúl... ó, mérgesebb annál az embereké. Te azzal csak a bántót bünteted, egyező társaságokban közszerelemmel munkáltok... Az ember pedig az embernek teszi napjait keserűkké... Itt távol vagyok tőlök... Azért, ó, azért oly igen jó itt!

V

Miért nincs annyim, amennyi elég lenne jól tehetni másokkal. Miért fogy ki tehetségem előbb, mint a jótételeire való kívánságom! Ó, atyám ott fenn! köszönöm néked ezeket a szenvedéseket, amelyek szívem érzékennyé teszik a mások nyomorúsága eránt. A jó állapot öszveszorítja az érzést, bebőrödzik a szívet. – Csak magát szereti a gazdag, fut látása elől is a nyavalyásnak, mint a kényeztetett gyermek. Ezek énkörültem mind olyan kőszívűek...

Egy özvegy vonta meg magát, két szép gyermekeivel, egy alacsony zsellérekunyhóban falunk végén!... Senki sem tudja, honnan jött... Állásában s viseletében hajdani jó állapotjának maradványi jelentik magokat. Beszédje jó nevelést mutat. A szomorúság s bánat könnyörögnek a szánakozásért lefüggesztett tekintetéből. Szerettem első látásra ezt a szenvedő anyát. Gyermekei testvéreim lettek...

József Kármán

GLI INSEGNAMENTI DI FANNI

I.

Come si sta bene qui!... dietro il cancello del nostro orto, dove si passa nel frutteto! Qui, dove il luppolo ha coperto la siepe fittamente, poi è andato ad avvolverci attorno al bel prugnolo giovane. È proprio sotto quest'arco delizioso che si trova il piccolo tavolino, al quale seduta mi piace tanto leggere. Qui vengo a rifugiarmi nel pomeriggio di molte domeniche e spesso anche la mattina presto, qui dove nessuno m'incontra, nessuno mi tratta male. È qui che leggo di nascosto, qui che scrivo, qui che piango in segreto. Oh cara oscurità verde, intima dei miei segreti! Sotto di te il sognare è così dolce, sono libera di sospirare e, non appena arrivo qui sotto, mi sento togliere dal petto un peso enorme. I raggi del sole brillano sparsi qua e là sulla mia carta e sembrano spiarmi con amichevole fallacia... attraverso la spalla, un ramo del luppolo si allunga premuroso e adulante, sembra abbracciare un'amica ormai intima... Come si sta bene qui! Questo luogo mi accoglie di buon cuore, altri mi sono indifferenti... Qui posso ascoltare le piccole api che ronzano gentili, ma col tono triste perché i loro alveari sono sistemati oltre la siepe; il loro amichevole mormorio richiama lo scorrere rilassante d'un ruscello... Talvolta un'ape errabonda, smarrita viene a far brevemente visita nel mio nido... Cara piccola ospite, sono felice di vederti. Posati pure qui, e riprenditi. Non ho paura del tuo pungiglione... oh, quello degli uomini è più velenoso. Lo usi per punire solo chi ti fa male, nella vostra comunità andate tutti d'accordo, lavorate di comune amore... L'uomo, invece, rende amara la vita di un altro essere umano... Qui, sto lontano da loro... Per questo, oh per questo si sta così bene qui!

V

Perché non ho tanto, quanto basterebbe a fare del bene agli altri? Perché le mie possibilità si esauriscono prima del mio desiderio di fare del bene? Oh, Padre che sei lassù! Ti ringrazio di darmi queste sofferenze, perché rendono il mio cuore sensibile di fronte alle miserie altrui. L'agio reprime il sentimento, isola il cuore. Il ricco ama solo sé stesso, e fugge, da bambino viziato, alla sola vista dello sfortunato. Questi, intorno a me, hanno una pietra al posto del cuore.

Una vedova con due bei bambini si è adattata a vivere nella bassa casupola da bracciante, in fondo al villaggio Nessuno sa da dove venga. La sua tenuta e la sua condotta rivelano tracce di migliori condizioni passate. Il suo modo di parlare rivela buona educazione. Dallo sguardo abbassato tristezza e dolore implorano compassione. Ho voluto bene a prima vista a questa madre sofferente. I suoi figli

A boldogtalan oly örömet csatolja magát a boldogtalanhoz; itt talál egyetértő szívet, melyet a balsors csapdosásai meglágyítottak. A boldog hideg tekintettel megy el mellette, és szalad azon kedvetlen érzéstől, mely belső részében titkosan mozog: Neked is így eshet! – Senkinek sem alkalmatlankodik. Gyermeki s bánatja társaságában egyedül él.

Mi az, hogy engem kerül? Midőn találkozunk, miért, hogy egy csendes “jó nap” mondással odább megy? Engem is olynak vél, mint a többiek... vagy talán kevély? Még nyomorúságában is felemelt szívű?... Ó, ha az, szeretlek, nagylelkű asszony! ezen nemes kevélységedért is. Ne építs az emberekre; semmit se reménylj. A szerencsétlenség elveszti fullánkja leghegyesebb éleit azokon, akik elfelejtették a szemfényvesztő reménységeket... De talán szégyenled – hogy nyomorult vagy. Jer karjaim közé, kedves boldogtalan! én is a vagyok.

XXII

“Ne fusson a társaságtól, édes barátném, de ne is helyeztesse minden boldogságát a társalkodás multságáiban. Éljen magának – de másoknak is. Ó, tudom én, mely édesek a magánosság örömei. Ellensége volnék, nem barátnéja, ha ezektől, melyek oly kedvesek minden érző, minden szép szívnek, megfosztani akarnám. De oly igen elszoktatjuk az egyedülvalóságban a szívet, elkényeztetjük és fajtalaná tesszük magunknak a társalkodás örömeit. Vannak még sok jó lelkek, akikkel az élet útján összeakadunk, ó! mely szép azokkal barátságosan kezét fogva keresztülvándorolni az életen... Vannak, akikkel ha nem napokat, de órákat kieszen eltölthetünk. A magánosságban öszveszorul a szív, és megakaratosodik... holott, lelkem barátném! mi szegény asszonyemberek akarat nélkül vagyunk, legalább anélkül kell lennünk, ha szeretjük a magunk nyugodalmát; másért vagyunk teremtvé, nem magunkért, mások által, és magunkban semmik vagyunk. – Fogadja el örömet társai hívogatását. Örüljön, míg ideje van. Nézzen körül, és higgye el, mindenütt talál olyakat, akiknek találásán örülni fog.”

Így bátorított barátném, midőn társaim közül egy neve napját innepelte, és bálba engem is hívogata... Kimondhatatlanul kedves tréfával és mosolyodva így ereszte el magától: „Keressen, és feltalálja! Isten hozzá! (megcsókolva és tréfás fenyegetéssel) megharagszom, kedves Fannim! ha szívét épen haza nem hozza.”

LVII

Mindennapi estvéli foháskodásom lett ez: bár ne érném a holnapot. Ez a gondolat kísér ágyamba, és reggel, midőn felébredek, szomorkodom azon, hogy foháskodásom meg nem hallgattatott... Jól van! az én órám még el nem érkezett. Mire vagyok én itt? A sírverem oly híves, oly csendes, oly megnyugtató. A földben

ormai sono fratelli per me. Una infelice si attacca con tanta gioia ad un'altra infelice; trova in lei un cuore solidale, intenerito dai colpi della malasorte. Colui che è felice le passa accanto con sguardo freddo e rifugge da quel sentimento svogliato che, in segreto, viaggia nella sua interiorità. Forse è accaduto anche a te! Ella non dà fastidio a nessuno. Vive da sola, in compagnia dei figli e del suo dolore

Per quale motivo mi evita? Quando c'incontriamo, perché si allontana con un "buon dì", detto a bassa voce? Mi considera come gli altri... oppure sarà un'arrogante? O di cuore nobile persino nelle ristrettezze?... Ah, se così fosse, ti voglio bene, donna generosa! anche per la tua arroganza nobile. Non costruire sugli esseri umani, non aspettarti nulla! La disgrazia lascia le punte più affilate del suo pungiglione in quelli che si sono dimenticati delle speranze illusorie... Forse, ti vergogni di essere caduta in disgrazia. Vieni tra le mie braccia, cara infelice! Lo sono anche io.

XXII

"Non eviti la compagnia, cara amica, ma nemmeno ponga tutta la felicità nelle distrazioni che essa offre. Viva per sé stessa – ma anche per gli altri. Oh, io conosco davvero la dolcezza delle gioie procurate dalla solitudine. Sarei nemica e non amica per lei, se la volessi privare di queste, che sono tanto care a tutti i cuori sensibili, a tutti i cuori belli. Spesso abituiamo il cuore alla solitudine, viziamo e pervertiamo le gioie che la compagnia ci offre. Ci sono tante anime buone che incontriamo ancora sulla strada della vita, ah! che bello peregrinare insieme a loro attraverso la vita, mano nella mano, da amici... Con certuni potremmo passare se non giorni, almeno ore piacevoli. La solitudine reprime e rende ostinato il cuore... mentre, anima amica! noi povere donne, non abbiamo la volontà o perlomeno dovremmo farne a meno, se amiamo la nostra tranquillità. Siamo state create per gli altri, attraverso gli altri, e da noi stesse non siamo niente. Accetti con gioia gli inviti degli amici. Si rallegrì, finché ne ha tempo. Si guardi intorno, abbia fiducia nel fatto che ovunque incontrerà persone che la renderanno felice."

Così m'incoraggiava la mia amica, quella volta che uno dei miei amici aveva invitato al ballo anche me per festeggiare il suo onomastico... Con uno scherzo indicibilmente carino e sorridente mi congedò dicendo: "Cerchi e troverà! Addio! (dandomi un bacio e con scherzosa minaccia) mi arrabbierò, cara la mia Fanni! se riporterà a casa il suo cuore intatto.

LVII

Intorno a me si è fatto il vuoto. È vano il destare del giovanile, inutile il germogliare del prato! L'arco delle montagne non diventa più blu per me, il ruscello non mormora per me, il cespuglio di rose non fiorisce... Questi non soffieranno più l'alito della serenità in questo cuore sbriciolato, da esso non sgorgheranno più gioie... Oh, dolci gioie innocenti! Quando giacevo sul petto della natura, quando

a gyötrelmek mind elmúlnak! Mikor a fű megnevekedik sírhalmomon, melynek ölébe én elrejtetem, és azt a szél lengeti, ott – vége lesz gyötrelmimnek!

LIX

Nem zúgolódom! az én mértékem még meg nem tölt. A keserű pohár még ki nincs ürítve... Nem! ne múljon az el én tőlem! Legyen meg a te akaratod!

LX

Elfelejteni!... Lehet-e elfelejteni?... Miért nem tudok én elfelejteni?

LXI

Itt – szívem mellett, itt rágja egy fereg... Érzem, mint mardossa azt... A halált én magammal hordom! – Szárazak szemeim, mint a mező az aszály idején! Orcám sárga, mint az érett kalász. Érlelődöm én is a betakarításra. Lehullott testem, mint a megszedett szőlőtő. Közel van a lemetzés ideje. Légyen meg a te akaratod...

LXII

Miért költöttek fel álomból? Oly csendesen aludtam, és szunnyadozásomban a legszebb álmok lézengettek előttem. Ó miért vertek fel?... De mi az, hogy tollamat nem foghatom? Miért nem volt ez a jó álom megnyugtató? miért reszketek?... Azt mondják, hogy egész éjjel a forróhideg kínzott, és én – oly jól aludtam; hogy tépelődtem, és vigyázóim kezéből kiragadtam magamat – és én mégis oly jól aludtam... Az én oszlatásom közelget...

LXIII

Utoljára teszem reád, titkaim meghittje, sorvadó kezeimet – és csak azért, hogy véle szóljak... Egyetlenem! midőn ezek a jegyzelékek kezeidbe jutnak, akkor már engem a híves föld takar... Bepecsételve hagyom neked azokat a könnyeket, amelyeket ide hullattam, ezeket a gyötrelmeket, melyeket ide kiöntöttem... és néked hagyom azokat. Érted szenvedtem azokat... Nem szemrevetésül mondom azt! sírom széléről mondom, hogy örömet szenvedtem... Azzal a gondolattal szállok le csendességem boltjába, hogy hív voltál... és ha az nem voltál – én megbocsátok... Ott, ahová én megyek, nincs haragtartás! Ott majd öszvetalálkozunk, és ott majd – bátran szerethetünk.

suggevo con avidità al suo bicchiere salutare – dolci gioie! siete lontane ora! Ormai il mio posto preferito sarà il giardino del cimitero... Là, dove il sambuco con i rami arcuati fa ombra su una tomba, là seduta provo la gioia più grande e desidero scendere col cuore spezzato laggiù, dove la sua radice sparisce.

LIX

Non sto brontolando! la mia misura non è colma ancora. Il bicchiere amaro ancora non è stato vuotato... No! Non sia allontanato da me! sia fatta la tua volontà!

LX

Dimenticare... Ma si può dimenticare?... Perché io non so dimenticare?

LXI

È a questo punto – vicino al cuore, che il verme rosicchia... sento, come mordicchia... Porto la morte in me! Ho gli occhi asciutti come sono i prati nei tempi della siccità, il viso giallo come il colore della spiga matura. Anche io sto maturando per la mietitura. Fisicamente sono caduta come la vite dopo la raccolta. Si avvicina il tempo della recisione. Sia fatta la tua volontà...

LXII

Perché mi hanno destato dal sonno? Dormivo così tranquilla e in questo mio assopimento i sogni più dolci si libravano davanti a me. Oh, ma perché mi avete svegliata?... Che vuol dire, non posso prendere la penna? Perché il bel sogno non mi ha rasserenato? perché sto tremando?... Dicono che tutta la notte ero torturata dal caldo e dal freddo ma, quanto a me, dormivo così bene; che rimuginavo, e mi ero strappata dalle mani degli infermieri – invece, io dormivo così bene lo stesso... Si avvicina la mia decomposizione...

LXIII

È l'ultima volta che metto le mani ormai deperate su di te, intimo dei miei segreti! – e solo per parlare a te attraverso di lui. Unico mio amore! quando questi appunti giungeranno tra le tue mani, mi avrà coperta la terra fedele. In essi ti lascio sigillate le lacrime ancora qui versate, i tormenti ancora qui sofferti... e te li lascio. Li ho sofferti a causa tua... Non lo dico per rinfacciarli! Dall'orlo della mia tomba affermo che ho sofferto con gioia... Scenderò nella tana del mio silenzio pensando che tu mi sei stato fedele... e qualora tu non lo sia stato – io ti perdono... Là, dove vado io, non c'è rancore! C'incontreremo lì, la prossima volta, e lì potremo manifestare l'amore con coraggio.